Национальная библиотека
Республики Тыва
им. А. С. Пушкина

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 41 (15992) 1998 чылдың апрель 18, суббота. At салган шагы 22.25. Садар өртээ 1 рубль 50 көпеек.

ПАСХАНЫҢ ЧЫРЫТКЫЛЫГ БАЙЫРЛАЛЫ-БИЛЕ!

Хүндүлүг чүдүкчүлер, эргим ха-дуңмалар!

Православ шажын-чүдүлгелиг кижи бүрүзүнүң амыдыралынга кайгамчыктыг хүн —Пасханың чырыткылыг байырлалы, Христос Бурганның катап бодарааның хүнү-биле силерге байыр чедирип олур мен!

Бөгүн Тыва Республикада, бүгү Россияда ышкаш бир дөмей, ниитилел амыдыралының бүгү-ле адырларында үндезин өскерилгелер чоруп турар, ынчангаш ниитизи-биле угаан-бодал культуразының катап сайзыралынга үндезилээш, моральдың база мөзү-шынарның ниити кижи төрелгетенниң нормаларын камгалаарының болгаш катап сайзырадырының айтырыы бистиң мурнувуста кончуг нарыны-биле тургустунуп турар. Угаан-бодалдың чаңчыл болган үнелиг чүүлдерин камгалаар арганы бербишаан, шажын-чүдүлге угаан-бодал сайзыралынче, культураның хан-дамырындан тудуш кезээ болуп келген.

Угаан-бодал-мөзү-шынарның үнелиг чүүлдерин тургузарынга, өзүп олурар салгалды кижизидеринге Орус православ шажын хүрээ-хиидиниң ролюн бедии-биле үнелеп көрбүшаан, чоннуң угаан-бодал талазы-биле катап сайзыралының херээнге чаа боттуг базымнарны манап турар бис.

Орус православ шажын хүрээ-хиидиниң Тывага тургустунганының төөгүзү республикада чурттап турар улустарның аразында чаңгыс эп-же болгаш найыралга улам быжыгып даянмышаан, ханы дазылдыг болгаш чаңчылдарлыг апарган. Амгы үеде Тывада янзы-бүрү конфессионал угланыышкынныг 26 шажын каттыжыышкыны бүрүткеттинген, ажылдап турар, оларның дөгерезин тургузуушкунче, ачы-буян көргүзеринче, качыгдаашкынны кады үлежиринче чүткүл каттыштырып турар.

Пасханың чырыткылыг, бо байырлалында силерге, эргим чаңгыс чер-чурттугларым, кижиниң чаагай чоруунче, тайбың болгаш өлчей-кежикти камгалаарынче угланган бүгү-ле ажыл-херектерге чаа-чаа чедиишкиннерни, силер бүгүдеге кадыкшылдыг болгаш аас-кежиин күзедим!

Тыва Республиканың Президентизи
Ш. ООРЖАК.
1998 чылдың апрель 18.
Кызыл хоорай.

РЕСПУБЛИКА АМЫДЫРАЛЫ

ШАҢНАТКАННАРГА БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУР БИС

Россияның Чепсектиг Күштеринге шериг албанынга аныяктарны белеткээр болгаш олче чорудар талазы-биле ачы-хавыяалары база улуг ажылы дээш Тыва Республиканың «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медалы-биле Тыва Республиканың Президентизи Ш. Ооржактың 1998 чылдың апрель 6-да № 204 Чарлыын езугаар Тыва Республиканың шериг комиссары Александр Иванович **ЗАЛИВИН**, Тыва Республиканың Президентизиниң Хүндүлел бижии-биле Владимир Павлович **ЧЕРНЫШЕВ** шаңнаткан, ол ышкаш «Тыва Республиканың алдарлыг ажылдакчызы» хүндүлүг аты Анатолий Павлович **ДУРАЕВКЕ** тывыскан.

* * *

Ачы-хавыяалары болгаш ачы-буян база хөй-нииити ажылы дээш «Өг-бүле» ассоциациязының чанында «60 хардан өрү назылыгларга» деп клуб удуртукчузу Зоя Михайловна **АФАНАСКИНАНЫ** Тыва Республиканың Президентизиниң Хүндүлел бижии-биле Тыва Республиканың Президентизиниң 1998 чылдың апрель 9-та № 205 Чарлыын езугаар шаңнаан.

* * *

Массалыг информация чепсектеринге ачы-хавыяалары болгаш хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылы дээш «Тувинская правда» солуннуң чурук-каасталга килдизиниң эргелекчизи Владимир Никандрович **САВИНЫХКА** «Тыва Республиканың алдарлыг ажылдакчызы» хүндүлүг аты Тыва Республиканың Президентизиниң 1998 чылдың апрель 9-та № 206 Чарлыын езугаар тывыскан, ол ышкаш Тыва Республиканың Президентизиниң Хүндүлел бижии-биле ук солуннуң корректору Наталья Антоновна Бояринова, административтиг-эрге-хоойлу ажыл талазы-биле килдис эргелекчизиниң хүлээлгезин күүседип турар Анна Анатольевна **ЛАЧУГИНА** ол-ла Чарлык езугаар шаңнатканнар.

ТР-НИҢ ЧАЗААНДА

ДЕЛЕГЕЙ ЧЕРГЕЛИГ АПААР

«Тываның авиашугумнары» ажык хевирниң акционер ниитилелиниң Кызыл хоорайда аэропортту чурттар аразының ужудуушкунунга белеткээр талазы-биле хемчеглериниң дугайында» айтырыгны эрткен неделяда болган Чазак хуралынга чугаалашкаш, 9 чүүлден тургустунган тускай доктаалды хүлээп алган.

«РФ-те нииити ажыглалдың авиацияның ажыглалын чурумчудар дугайында» РФ-тиң Президентизиниң 1995 чылдың июль 21-де ат салган № 747 Чарлыынга, РФ-тиң Чазааның 1996 чылдың январь 13-те хүлээп алган № 996 «РФ-те нииити ажыглалдың авиацияның түр дүрүмүн бадылаар дугайында» Доктаалынга база РФ-тиң Агаар кодекизинге дүүштүр республикага нииити ажыглалдың авиациязын сайзырадыр дээш тодаргай ажылды чорудуп турарын ТР-ниң Чазаа демдеглеп турар. Ук адырны сайзырадыры дээрге-ле, бизнести, туризмни, культураны улам ыңай хөгжүдери, тус черниң агаар шугумнарын камгалап арттырары, чурттакчы чоннуң хандырылгазының талазы-биле социал айтырыгларны шиитпирлээри база тус чер бюджединче немелде хөреңгилерни киирерин хандырып, магадылаары-дыр.

Оон аңгыда, ТР-ниң Президентизи Россия Федерациязының агаар транспортунуң ажылдакчыларының хөй санныг дилеглерин өөренип көргеш, чурттар аразының ужудуушкунун кылыры-биле Кызыл аэропортунга делегей чергелиг статусту берип, эрттирилге пунктузун ажыдар дугайында айтырыгны РФ-тиң Чазаанга тургускан болгаш деткимчени алган. Ол дугайында РФ-тиң Чазааның 1998 чылдың февраль 10-да хүлээп алган № 195-р дужаалы-даа бар.

Кызыл аэропортун делегей чергелиг комплекс кылырының концепциязын ажылдап кылыр ажылчын бөлүктү, план-хемчеглерни бадылаан.

Хүлээп алдынган доктаалдың күүселдези экономика, саң-хөө яамыларының, транспорт база харылзаа талазы-биле күрүне комитединиң болгаш «Тываның авиашугумнары» ажык хевирниң акционерлиг ниитилелиниң кайы хире ажылдаарындан кончуг хамааржыр. Чүл дээрге, олар техника-экономиктиг үндезиннерниң төлевилелин ажылдап кылырын, РФ-тиң күрүне кызыгаарын таварыштыр эрттирилге пунктуларының дугайында Дүрүмге дүүштүр кызыгаар, каайлы, иммиграция, санитар-карантинниг, ветеринарлыг, фитосанитарлыг болгаш оон-даа өске хевирниң хыналдаларын кылыр делегей чергелиг хыналда-эрттирилге пунктузунуң тудуун, ооң дериг-херекселдерин тургузарын, делегей чергелиг аэропорт деп сертификатты алырын, аэропорттуң нииити девискээрин, ужуп үнер, хонар шөлүн эде кылырын хандырарлар. Ынчангаш экономика, саң-хөө яамылары хүлээп алган доктаал езугаар үстүнде айыттынган ажылдарны бо чылдың дургузунда кылып чорудары-биле 1998 чылдың бюджединден акша-хөреңгини аңгылап бээрин өөренип көөр.

А. СААЯ.

МОСКВА ХООРАЙНЫҢ ӨМҮНЭЭЗИНДЕН

Апрель 15-те Чазак Бажыңының хуралдаар залынга ТР-ниң Президентизи Ш. Д. Ооржак Москва хоорайның Чазааның болгаш Москва хоорайның мэри Ю. Лужковтуң өмүнээзинден ТР-ниң Культура, кино болгаш туризм яамызының сайыды Ч. Ч-Д. Ондар, чурукчулар эвилелиниң даргазы, чурукчу, даш чонукчузу А. С. Кагай-оол оларга Москва хоорайның 850 чыл болган юбилейинге тураскааткан «Москваның 850 чыл оюу» медальдарны тывыскан.

Аңаа Чазак Баштыңының оралакчызы А. И. Очур, албанның өске-даа кижилери база журналистер киришкен.

— Москваның 850 чылын байырлааны бистиң сагыжывыска уттундурбас болуп артып калган. ТР-ниң Президентизи меңээ база Тывадан барган аалчылар кончуг чараш, солун байырлалды көөр аас-кежиктиг болдувус. Ол байырлал чүгле Москваның эвес, а Россияның бүгү регионнарының болгаш бистиң тыва чоннуң база бир солун байырлалы болуп артып калган. Байырлал дыка бедик деңнелге эрткен. Аңаа амыдыралдың янзы-бүрү хевирлерин көргүскен кончуг улуг делгелге, ыр-шоор, концерт болгаш өске-даа оюн-тоглаа болган. Ынчаарга Тываның талазындан бистиң тыва национал культуравыстың төлээлери кончуг солун концертти болгаш чурукчуларның янзы-бүрү ажылдарын аңаа делгеп көргүскен. Ынчангаш Москва хоорайның Чазак Баштыңы Ю. М. Лужковтуң тускай чарлыын езугаар силерни шаңнаар аас-кежик, алдар-хүндү меңээ таварышкан — деп, Президент бодунуң чугаазынга демдеглээн.

Төөгүлүг бедик шаңналдың эдилекчилери Москваның мэринге болгаш Тываның Президентизинге өөрүп четтиргенин илередип, моон-даа соңгаар чуртунга, чонунга бараан болуп кызып ажылдаарын аазааннар.

Ч. Ч-Д. Ондар ТР-ниң Президентизинге Турцияга үндүрген календарьны белекке сунган.

Урана БАЗЫР-ООЛ.

СИЛЕРНИҢ ИДЕПКЕЙЛИГ, ШИИТПИРЛИГ ЧОРУУҢАР ХЕРЕК

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ КЫЙГЫРЫЫ

1998 чылдың апрель 5-те Тыва Республиканың Дээди Хуралының депутаттарының, тус чер чагырга даргаларының, төлээлекчилерниң тус чер Хуралдарының депутаттарының соңгулдалары болуп эрткен. Соңгукчуларның — бистиң ада-чуртчуларывыстың 69,2 хуузу аңаа киришкен.

Силерге, хүндүлүг соңгукчулар, силерниң идепкейлиг хамаатыны көрүжүңер, Тываның болгаш Россияның салым-хуузунга сонуургалыңар база ооң келир үези дээш харыысалгалыг чоруктуң бедик медерелин билиишкинниг силерниң көргүскениңер дээш өөрүп четтиришкинни илередир ужурлуг бис. Силер бүгүдениң кижи бүрүзү соңгулдада хааржакче бюллетеньни салып тура, Тыва Республиканың ажыл-херектерин эргелеп башкарарынга дорт киржир конституция езугаар эргеңерни боттандырганыңар ол болур. Силерниң хостуу-биле илергейлээн күзел-соруңар бадылаашкынның түңнелдеринге илереттинген, ону нииитилел хүлээп көрген болгаш аңаа чигзиниишкин турбас.

Болуп эрткен соңгулдаларның хоойлу-дүрүмге дүүшкээ болгаш демократтыг чоруу, оларның ажык-чарлыы бадылаашкынның хүнүнде барык соңгулда участогунуң бүрүзүнге турган хөй санныг хайгааракчылар-биле бадыткаттынган.

Тываның күрүне тургузуунуң демократтыг үндезиннерин хөгжүдеринге көскү салыышкынны бүгү деңнелдерниң соңгулда комиссияларынга ажылдап турган хамаатылар киирген. Олар берге шылгалданы алдарлыг-биле туткан болгаш боттарының профессионал хүлээлгезин ак сеткилдиг, ажыл-херекти башкарып билир чоруу-биле ону күүсеткеннер. Карак кызыл ажылы дээш өөрүп четтиришкинниң сөстерин оларга хамаарыштырып тур бис.

ХҮНДҮЛҮГ СОҢГУКЧУЛАР!

Хоойлужудулганың негелделеринге дүүштүр Төп соңгулда комиссиязы соңгулдаларның түңнелдерин албан езузу-биле чарлаан. Олар силерге билдингир. 1998 чылдың апрель 5-те Тыва Республиканың Дээди Хуралының болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының чамдык депутаттары соңгуттурбаан.

Ооң-биле холбаштыр 1998 чылдың апрель 26-да катап бадылаашкынны эрттирерин доктааткан. Соңгукчуларның эң хөй бадылаашкынын алган кандидаттарны шилиир ужурлуг силер. Оларның иштинден кайызы Дээди Хуралдың депутады, төлээлекчилерниң тус чер Хуралының депутады азы тус чер чагырга даргазы болуру силерден ам хамааржыр.

Катап бадылаашкында аңаа соңгукчуларның чежези киржиринден хамаарылга чокка соңгулдалар болуп эртер. Ынчангаш, бир эвес силерниң араңардан хөй кижилер бадылаашкын хүнүнде соңгулдалар участоктарынга келбейн баар болза, соңгулдаларның түңнелдерин эвээш кезииниң тура-соруу тодарадып апаар.

Хамыктың мурнунда Тываның болгаш Россияның чөптүг чоруун база чаагай кежик-чолун чүден-даа бедик кылдыр көрүп турар бистиң республиканың хөй националдыг чонунга ындыг чорук частырыг болур ийик. Өг-бүлениң сагыш човаашкыннары боттарыңарның хүлээлгенерин күүседиринге шаптык катпас дээрзинге бүзүрээр бис.

1998 чылдың апрель 5-те кандидаттар дээш силерниң берген бадылаашкыныңар соңгулда кампаниязының чүгле тергиидеп турар кордакчыларын тодарадыр арганы берген болгаш соңгулдаларның түңнелинге кандыг-даа салдар чедирбес. Чүгле катап бадылаашкын Дээди Хуралдың, тус чер Хуралының депутады азы чагырга даргазы кым болурун тодарадыр. Силерниң амыдыралчы эрге-ажыктарыңарга дүүштүр шын шилиишкинни кылыр силер дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Бодувустуң талавыстан шынзыдарывыс болза: катап бадылаашкын организастыг, эрге-хоойлулуг нормаларга дүүштүр хажык чок эртсин дээш соңгулда комиссиялары боттарындан хамааржыр бүгү-ле чүүлдерни кылыр. Боттарыңарның күзел-соруңарны хостуу-биле илередиринге эргежок чугула чүүлдер тургустунган турар.

ХҮНДҮЛҮГ СОҢГУКЧУЛАР! АДА-ЧУРТЧУЛАР!

1998 чылдың апрель 26-да соңгулда участоктарынга келгеш, Тыва Республиканың Дээди Хуралының депутадынга ийи кандидаттың бирээзи дээш, тус чер чагырга даргаларының албан-дужаалынга, Тыва Республиканың төлээлекчилериниң тус чер Хуралдарының депутаттарынга кандидаттар дээш боттарыңарның бадылаашкыныңарны бээринерже силерни кыйгырып тур бис.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ.

УЖУРАЖЫЛГАЛАР

АКША-ХӨРЕҢГИНИ БЕЛЕН ПРОГРАММАЛАРГА ҮНДҮРГЕН

Күрүне Думазында бистиң төлээвис Г. А. Салчак эрткен неделяда дыка хөй соңгукчулар-биле ужурашкаш барган. Ажылының, амыдыралының байдалы аңгы-аңгы коллективтер, соңгукчулар-биле ужуражылгалар янзы-бүрү хевирлиг бөлгулаар болбайн. Маңаа Тыва Республиканың херээженнериниң Национал лигазының кежигүннери болгаш активчилери-биле депутаттың чугаалашканын номчукчуга таныштырып бижип көрейн.

— Силер-биле бөгүн ужуражып турарымга өөрүп тур мен. Каттыштырыкчы сорулгалыг чаа организация тургустунуп келгенинге байыр чедирдим, моон соңгаар кады ажылдаар боор бис деп илегээр-дир мен. Бөлүк-бөлүк соңгукчулар-биле ужуражылгаларым бөгүн дооступ турары бо, тус-тус кижилер-биле ажылым уламчылаар, үе-шак чедишпес, бачым ажылдап тур мен. Салып алган сорулгам езугаар соңгукчуларның санал-оналдарын дыңнап, чагыгларын хүлээп ап, арга-сүме кадып келдим, оон аңгыда Россия Чазааның дүшкени-биле холбаштыр Күрүне Думазында байдалды таныштырып тур мен. Ол ышкаш Тывада соңгулдалар-биле холбаштыр чүү болуп турарын билип алыксаан мен. Ынчалза-даа ол дээрге, мен аңаа кандыг-даа янзы-биле киржир дээним ол эвес—деп, Г. А. Салчак эге сөзүнге чугаалаан.

«Бистиң бажыңывыс Россияның» Күрдумада фракциязы Президент Б. Ельцинниң Чазак Даргазынга сүмелеп киирген С. В. Кириенконуң программазын ниитизи-биле чүүлзүнүп көргенин депутат демдеглээн. Канчаар бадылаарынга хамаарыштыр айтырыгга ол «Москвага чеде бергеш, байдалды эки өөренип көргеш, шиитпир үндүрер мен» деп харыылады.

Топтуг, эвилең, ынчалза-даа ажыл-херекчи байдалдыг эрткен ол ужуражыышкынга Галина Алексеевна соңгукчулар оон рынок харылзааларынче шилчип турар бо үеде республикада экономика болгаш социал айтырыглар талазы-биле хөй айтырыгларны салып, оон ажылдап турар черинче-даа телефоннап турарын дыңнаткан. Ынчангаш чуртта нииити байдалды тайылбырлаан. Эрткен чылдың шалың төлевири-биле барык үжен регион санажып шыдаваан, уругларга дузаламчы акшазы чыл ажыр үеде үндүртүнмээн, «дириг» акша кончуг эвээш. Мынчап кээрде. Чазактың дүшкени база чөптүг. Тываның уругларынга дузаламчы талазы-биле федералдыг бюджеттиң өреэзи 114 миллион рубль четкен. Февраль 20-де бистиң депутадывыстың В. С. Черномырдинге киирген негелдези Чазакта артып калган. Ол болгаш өске-даа айтырыгларны шиитпирлээр сорулгалыг ажылды депутат чаа Чазак-биле уламчылаар. Бистер, тывалар, шаг-шаандан тура бергелерге тура дүшпес, бүзүрелин чидирбес, ыглаңнавас улус болгай бис деп, ол демдеглээн.

Депутат чамдык кожууннарда соңгукчуларынга чедип шыдавайн турарын буруузунуп чугаалаан. Ооң кол-ла чылдагааны үе-шактың чедишпейн турары, чүге дээрге Думага хуралдап ажылдаары-биле чергелештир Тываның бюджедин болур-чогууру-биле бадыладып алыры-биле холбашкан кончуг чымыштыг, берге ажылды кылчып (ол дугайын Г. А. Салчак солунга бижип турган), республиканың яамыларының болгаш организацияларының айтырыгларын Москвага шиитпирлежир болгаш өске-даа ажылдар хөйүнден ындыг болуп турар.

Сөөлгү каш чылдарда бадылаттынган бюджет акшаларын безин үргүлчү чедир бербейн келген (чижээ, республика эрткен чылгы нормативтерниң чүгле 64 хуузун алган). Чүгле Тывага эвес болбайн, шупту регионнарга. Тываның Президентизи Ш. Д. Ооржактың, оралакчы президентиниң, Чазак кежигүннериниң, Дума депутадының чорудуп келген кызымак ажылының түңнелинде, эрткен чылда республиканың херек кырында алганындан 2,3 катап хөй акшаны бадылаан болуп турар. Бо ажылга Улуг Хурал даргазы Г. Ч. Ширшинниң Күрдумада фракциялар-биле ажылы аажок улуг дуза-дөмек болганын Г. Салчак онзалап айыткан. Жириновскийниң Тываның бюджединче семээшкинни түңнел чок арткан. Ам эң туруглуг сорулга болза, бадылаттынган түңнерниң республикага өй-шаанда, доктаамал келген турарын чедип алыры болур: РФ-тиң бюджединге кандыг-бир орулганың киргенин өй-шаанда билип алыр, лимитче Тываның трансфертиниң кирген-кирбээнин көөр, кирбээн болза, киирттирерин чедип алыр, республикаже акшаның ылап-ла шилчиттингенин хынаар...

«Депутадывыс дыка эки ажылдап турар. Туткан айтырыын төнчүзүнге чедирбээнде ара кагбас, билдилиг. Күрдумада ооң өөрү ону «кончуг шиитпирлиг кижи» деп үнелеп турары анаа эвес болгай —деп, Лиганың ажылдаар угланыышкыннарын таныштырып турар үеде, Н. Б. Тыртык-Кара чугаалаан. — Мээң ооң ада-иезин билир мен, олар мээң дагдыныкчыларым чораан. Галина Алексеевна оларны дөзээн-дир».

Ындыг үнелел-биле чыылганнар чөпшээрежип турарын билдинер болду. Чоокку эрткен үеде депутаттың чедип алганы чамдык түңнелдерин олар сеткил ханыышкын-биле хүлээп алганнар. Чижээ, Кызылда бир дугаарлыг божудулга бажыңынга дериг-херекселдер үндүрүп бээр дээш депутаттың ажылдааның түңнелинде, ону боттандырарын Россияның Кадык камгалал яамызы шиитпирлээн. Тубдиспансер рентген дериин болгаш эм садар акшаны алыр, ол ышкаш пашаарын эмнээр биопрепараттар Тывага кээр. ХПТУ-4-ке 106 квартиралыг бажыңны чедир тударының айтырыын РФ-тиң Чазаа шиитпирлээн турар, бети дээрге, келир чылдың бюджединге ылап-ла киирер деп аазаан.

Ужуражыышкын үезинде айтырыглар, саналдар хөй болган. С. М. Биче-оолдуң Гуманитарлыг шинчилелдер институдунуң эртемденнериниң социал камгалалының кошкааның дугайында чугаазынга хамаарыштыр харыызын берип тура, Г. А. Салчак чуртта ниитизи-биле бюджетте эртемденнерниң байдалы ядамык дээрзин демдеглээн, республиканың Чазаа-биле айтырыгны ам-даа ханы өөренип көргеш, ооң түңнелин аңаа бээрин сүмелээн. Россияга бюджет адырларын ажыл кызырылда чоруткаш, оон күсели-биле шалыңны өстүрер дээш РФ-тиң Чазаа ажылдап турар, ооң соонда айтырыгны Күрдумага шиитпирлээр деп, депутат немээн. Хууда эмнээшкин чорудар талазы-биле хоойлуну ажылдап кылып турарын, дээди өөредилге черлериниң дыка хөйү төлевирлиг кылдыр шилчип турарын, ооң-биле чергелештир аныяк кадрлар белеткелин канчаар чорутса чогуурул («мону болгаш кырганнарның байдалын кол айтырыглар деп көрүп турар мен») дээрзин ол айтырыгларга харыыларынга чугаалаан.

Үндүрүглерге хамаарыштыр тайылбырны кылган. «Бо айда Күрүне Думазынга Үндүрүг кодекизиниң бирги номчулгазы эртер, ооң соонда келгеш, ол дугайын соңгукчуларымга таныштырар мен» — деп депутат онзагайлаан. Тываны Соңгу чүкке хамаарыштырганын дүжүрер деп чугаа чоруп турар, ол шын бе дээн уткалыг айтырыг база көдүрүлген, ону чугаалажып турар, чүү-даа болза ам дээрезинде, бо чылын, чигелделер артар деп харыылаан. Аныяктарга ажылдаар аргалар бар, шимченир херек, ооң-биле чергелештир сайгарлыкчы ажыл талазы-биле күрүне комитединиң ажылдап кылган программазы черле эки-дир деп депутат үнелээн. Черле ынчап, шиитпирлээр нарын айтырыглар дугайында айтырыг тургустунуп кээрге, хамыктың мурнунда ол талазы-биле программа ажылдап кылдынган бе дээрзин көөр апаар д. и. Күрдума депутады сагындыргаш, акша-хөреңгини белен программага үндүрүп бээр болгай дээн.

Түңнелинде депутат амгы берге үеде тывынгыр-сагынгыр, чүткүлдүг ажылдаарын, кижи бүрүзү бодун, өг-бүлезин хандырар дээш кызымак болурун соңгукчуларынга күзээн.

Александр ДЕМБИРЕЛЬ.

РЕДАКЦИЯДАН: Бо материал үнмейн саадап турар үеде депутат Г. А. Салчактан дыңнадыг келген. Ол чагыглар күүселдезинге хамааржыр, ол талазы-биле депутаттың ажылының дугайында материал дараазында үнер. Дыңнадыг бо: «РФ-тиң Күрдума депутады Г. А. Салчактың... дилег бижиинге Россия Федерациязының Чазааның харыызы. Кызыл хоорайга чуртталга бажыңын тударын акшаландырар дугайында. Өөредилге черлериниң материал-техниктиг баазазын хөгжүдеринге капитал салыышкыннарын үндүрүп бээриниң чагыынга Кызыл хоорайга 106 квартиралыг чуртталга бажыңын (эге профессионал өөредилге ажылдакчыларынга) тударын уламчылаарынга капитал салыышкынын Россияның Өөредилге яамызы 1999 чылда көрген турар. Россия Федерациязының Чазааның Даргазының оралакчызы О. Сысуев. 17.04.98». О. Сысуев Күрдума Даргазының бирги оралакчызы В. Рыжковка база ындыг янзылыг харыыны чоруткан болгаш бо чылын инвестиция чедиишкининден ук бажыңны тударынга капитал салыышкын үндүрер арга чок болганын тайылбырлаан.

СПОРТ

БОКС

Каа-Хем кожууннуң чурумалдыг чараш суурларының бирээзи Бүрен-Бай-Хаакка Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Павел Оттукович Балган-оолдуң шаңналы дээш школа назылыг оолдарның бокс маргылдаазы чоокта чаа болуп эрткен. Суурнуң культура бажыңының спорт залынга алды аңгы кожуундан 12 команда киришкен. Ук маргылдааны фронтучунуң өөнүң ишти Сиилинмаа Кудуруковна Балган-оол суур чагыргазы-биле база кожууннуң хоочун спортчулары-биле кады деткикчилеп, эки организастап эрттиргеннер. 28 килограммдан 60 килограммга чедир аңгы-аңгы деңзиге оолдар күжүн шенешкеннер. Аңаа Андрей Салчак, Тамир Монгуш (Каа-Хем), Айбек Кончук-Кара, Алик Серен (Чеди-Хөл), Күдер Монгуш, Самел Чимбиян (Тес-Хем), Амыр Ховалыг, Владик Ховалыг (Кызыл), Виктор Салчак, Орлан Саңмал, Слава Балчыр (Каа-Хем) тиилекчи болганнар.

Аныяк боксерларны өртектиг белектер, хүндүлүг бижиктер, өшкү, хой, шоодай далган дээш, чүнүң-биле шаннаваан дээр. Солун оюнну көргүскени дээш бүрен-бай хаакчылар спортчуларга өөрүп четтиргенин илередип, моон соңгаар-даа аалдап кээринче чалаан.

В. БЕЛЕК.
Чеди-Хөл кожуун.

ХОМУДАЛ КҮШ ЧОК БОЛГАН

Бо чылдың март 17-де № 28 «Шын» солунга Бай-Тайга кожууннуң Шуй-Аксы суурдан оолук бижикчилерниң «Негелдевисти күүседирин дилеедивис» деп материалы үнген. Ук материалга дүүштүр Бай-Тайга кожуун чагыргазындан тускай комиссияны тургускан. Бир дугаарында, ол материалдың адаанда адын салган авторлар шуптузу биживээн бис деп тайылбырны берген.

Кожууннуң ИХК-ның участок төлээзи Ю. Ооржактың тайылбырлааны-биле алырга, 1997 чылдың октябрь 17-де хамааты Александр Аврлиг-оол сажыңынга оодунуң эдилеп турганы 28 мм. хемчээлдиг (школа балансызында) дүүрге боозунуң холазын уштуп чыткаш, билбейн, чазылдыр тудуптарга, чанынга олурган чуржузу Альберт Салчактың оң талакы булунуң дөңмээн чире дээпкен. Когараан, кижиниң хомудалы чок болганындан РФ-тиң КД-ның 5 чүүлүнүң 6-гы кезээн удуртулга болдургаш, болган фактыга хамаарыштыр кеземче херээн оттурарындан ойталаан.

Ук чагааны Шуй-Аксы арбанда кожууннар аразының кадыкшылга школазының коллективинге, чурттакчы чоннуң киржилгези-биле сайгарып чугаалашкан. Чоннуң хуралынга ооң мурнунда база улус ады тудуп, шыныткаттынмаан фактыларга даянып алгаш, меге материалдар бижиир чүүлдер турганын шугумчулакчы езу-биле чугаалашканнар.

Хүндүлүг номчукчулар, «Шын» солунга материалдар бижиирде боттуг фактыларга даянып, езулуг шынын бижип көрүңер.